

Да посрещнем нашите съседи с “Добре дошли в област Монтана”

Област Монтана посреща своите гости, за да разкрие пред тях наследство от много цивилизации, за да ги очарова с красивите природни феномени на Стара планина и за да ги впечатли с автентичността на малки градчета, съхранили свободолюбив борчески дух, предприемчивост и култ към изтънчена занаятчийска култура.

В античността регионът е бил населяван от тракийското племе трибали. През 29 г. пр. Хр. тази територия става част от римската провинция Горна Мизия. Създаденото селище Монтенезиум (Municipiо Montanensium – планинско селище) бързо получава статут на община, а жителите му – права като на живеещите в Рим. Превръща се във втората по важност крепост след Рациария (на р. Дунав, днешен Арчар до град Видин) на стратегическия за римляните път от Дунав през планинските проходи към Сердика – днешна София. Градът е благоустроен по римски модел – с обществени сгради, храмове, бани и театри, със смесено население и едри земевладелци, които търгуват със земеделски стоки и добиват злато по поречието на р. Огоста. Когато по тези земи се заселват славяните, те наричат селището Кутловица заради планинската котловина, която го приютава. По времето на Първата и Втората българска държава то е център на епархия и част от Видинското деспотство. Османската империя също оставя своя отпечатък – Кутловица е заселена с турци и преживява разцвет като типично ориенталски град. Построени са джамии, турска баня, чешми и нови обществени сгради. След Освобождението градът носи името Фердинанд. Разказват, че когато пристигнал от Виена на пристанището в дунавския град Лом, за да бъде коронясан за български княз, Фердинанд Саксбургготски поел с каретата си за София. Вечерта го заварил в Кутловица. Неговите придружители подсказали на местните първенци да поискат градски статут, тъй като това е първото място, на което бъдещият княз пренощувал след пристигането си в България. След края на Втората световна война градът е наречен Михайловград на името на комунистическия функционер Христо Михайлов, ръководил жестокопотушените Септемврийски бунтове в северозападна България през 1923, които са определяни от историографите марксистки като първи антифашистки прояви в Европа, а от българския писател Антон Страшимиров – като национална трагедия, в която “клаха народа, както и турчин не го е клал”. През 1993 г. градът възстановява едно от най-ранните си имена – Монтана.

Многоликата идентичност на област Монтана включва Дунавското пристанище Лом; Чипровци – най-големият златодобивен район на Балканския полуостров с изкусни майстори ковачи, златари и килимари, пренесли славата му на запад и на изток; Вършец, за чиито минерални извори и балнеолечение се разнасят легенди; Берковица с борческия си дух и неувяхваща съпротива срещу тиранията на властта.

Днес област Монтана – тази съкровищница от природа, хора и неповторимо културно наследство е готова за своето преоткриване.

Да се представим на нашите съседни

В първите години на Третата българска държава след Освобождението областта, скътана в Балканска котловина, привличала като магнит авантюристи и бежанци от близо и далеч. Всеки идвал с обичаите, занаята и говора си. Тук се заселили евреи, арменци, македонци, роми, останали турци. Днес само 166 души се определят като турци, а 165 – като руснаци. Евреите и арменците отдавна са напуснали мястото, но фурните на македонците и майсторлъкът на радомирските бозаджии са тук.

За днешното население на Монтанско от около 150 000 души източно-православното християнство е доминираща религия, изповядвана от над 92,3%. Наличието на четири манастира, сред които духовната перла на Северозапада – Клисурският манастир „Св. Св. Кирил Методий“, който е четвърти по големина в България и е най-големият епархийски манастир, Лопушанският „Св. Йоан Предтеча“, Чипровският „Св. Иван Рилски“, Добридолският „Св. Троица“ и стотиците храмове разпалват божествената искра у вярващите.

И други християнски деноминации са оставили своя отпечатък върху духовния живот в региона. На първо място това е католицизмът. Според летописите през 1367 г. осем францискански монаси от манастира Олово в Босна, принадлежащ на католическата провинция Сребърна Босна от ордена на францисканците-минорити, започнали изграждането на католическа църква. Тя била завършена през 1371 г. и в нея тържествено била пренесена и поставена “чудотворната икона” на Дева Мария, на която бил кръстен и храмът – център на католицизма по българските земи. До 1947 г. в Берковица е имало значителна еврейска общност, както и функционираща синагога. През 1947 г. евреите от Берковица емигрирали в Израел и синагогата е затворена. Най-ценните ѝ реликви са преместени в Софийската централна синагога.

Летните месеци събират гражданите на Монтана и нейните гости, за да се насладят на разнообразни културни събития: Международен симпозиум по скулптура и живопис, Фолклорен събор “Пъстрина пее”, Фолклорен събор в местността “Геновио чукар”. Всяка година, но на различна дата в зависимост от църковния календар се чества и празникът на града „Свети дух“. Местните хора са силно привързани и към международния фестивал Празници на духовите оркестри „Дико Илиев“ – Монтана. Те се провеждат в гр. Монтана от 1986 г., запазват богатите традиции на духовите оркестри и популяризират творчеството на самобитния музикален деец Дико Илиев. Живял през последните си години в Монтана, той е основател на 19 професионални музикантски групи, диригент на военни оркестри, композитор на над 40 хора – прави, дайчови, еленини и други, 15 марша, 5 народни китки, десетки валсове, танга, румби, детски песни и редица други произведения. Неговото “Дунавско хоро” се е превърнало в част от българската ритуална култура – то озвучава венчавки и сватби, кръщенета и именни дни. Град Берковица държи авторските права на международните форуми „Лачени обувки” – фестивал на детската песен и творчество, „Берксток”- рокфестивал, „Беркфест” – фестивал на любителското кино, „Ашиклар пее и танцува” – фолклорен фестивал, „Празник на Берковския Балкан” и „Празник на малината”.

Да покажем на съседите наши любими места

Всеки град има своя собствена атмосфера. Тя се предава от стари на млади, съхранява се в културно-историческото наследство и в архитектурата. С множество зелени площи, с фонтани, пейки и кафенета, със старинни и модерни сгради Монтана създава у посетителя усещане за преплитането на древно и модерно. Разрязан на две от река Огоста, градът оставя впечатлението, че събира в себе си борбения дух на балканджиите и трудолюбието на хората от равнината. Това усещане се допълва от чувството за сливане с природата. Величествената гледка към Предбалкана, кристалният въздух, багрите на цветята през всички сезони доставят наслада, предизвикват желание за сливане с природата, пораждат преклонение пред съвършената виталност на планината и пред магическата сила на нейните възвишения. Монтанчани разказват, че когато се пътува към Клисурския манастир, има местност, която създава оптичeskата измама за движение в обратна посока. Красиви природни гледки описват скиорите, които са се спускали по пистата на връх Ком, както и участниците в международните състезания по скокове с парашут, които са се любували на панорамата отвисоко.

Минералните извори са сред най-ценното природно богатство на областта. Топлите минерални извори в град Вършец, в селата Спанчевци, Бързия, Боровци и Замфирово са най-посещавани, защото са подходящи за лечение на сърдечно-съдови заболявания, на централната и периферната нервна система, на опорно-двигателния апарат и др. В античната древност името на Вършец е Медека (от medicus – лечебен).

Град Лом на река Дунав е основан от траките с името Артанес. През XVII в. тук възниква селище от отблъснатите край Виена османски войски, предвождани от Кара Мустафа и Мурад бей. По-късно българското възраждане оставя силния си отпечатък. Тук е основано едно от първите читалища в България (1856 г.), създадено е първото женско дружество в България (1858 г.), играе се едно от първите театрални представления.

Град Берковица посреща своите гости с множество археологически паметници – римска вила край с. Калиманица, разкопките на Берковското кале, Лесковското градище и некропола край него, земленият бент под село Котеновци, свързан с промиването на злато, каменната пластика, накитите, монетите, които се съхраняват в историческия музей на града.

Чипровци е малко градче със забележителна идентичност. През средновековието е било рударско селище, известно като най-големия златодобивен район на целия Балкански полуостров. През XIX век процъфтява килимарството. Известният чипровски килим се изработва ръчно, на вертикален стан, от чиста вълна и намира пазар по целия свят. Любима атракция за местните хора е намиращият се в близост Чипровски водопад.

Да представим на съседите наши водещи организации

В община Монтана са регистрирани над 2 000 предприятия. Отрасловата характеристика се доминира от машиностроене, електротехника, хранително-вкусова промишленост. По-големите предприятия в областта са "Монбат" АД – един от най-големите в страната производители на стартерни батерии, "Берг Монтана Фитинги" ООД, който произвежда водопроводни части от бял чугун, "Балкан" АД – метални изделия, машини и апарати, „Монолит“, „Мрамор Беркстон“ АД – производство на облицовъчни плочи от скални материали (Берковица), „Крос“ – за производство на велосипеди, „Тримона АД“ – ежедневни и спортни обувки, „Ава Спорт“ – производство на парашути и аксесоари, „Керамик инвест“ – фаянсови изделия и др. Над 50% от местната икономика се заемат от сферата на търговията и услугите, като по над 10% са за хотелиерството, ресторантьорството и търговията.

Област Монтана разполага с великолепни условия за екологично земеделие. Тук, в плодородния регион Златията, са регистрирани едни от най-високите добиви на пшеница, царевица, ечемик и слънчоглед в България. Развива се екологично отглеждане на малини и ягоди в общините Монтана, Берковица и Георги Дамяново. Тяхната продукция е предназначена за износ. В района има много малки животновъдни ферми, в които се отглеждат крави за мляко. Почти всяко семейство се занимава и с микроземеделие.

Услугите са втори по значение стопански сектор, в който работят около една четвърт от всички заети. Този сектор се радва на най-сериозна финансова динамика и печалба. Най-голям брой от действащите стопански единици в областта са именно в този отрасъл. Той е много динамичен и фирмите, работещи в него, съставляват гръбнака на малкия семеен бизнес. На територията на Монтана само в центъра на града има 6 хотела с високо качество на услугите, единият от които е СПА хотел. Във Вършец, популярен с минералните си води, расте броят на почивните станции и хотели.

Спортната база на града е модернизирана благодарение на подкрепата на местния бизнес. Ремонтирани са спортни зали, реновиран е стадион "Огоста". До него вече има и игрище с изкуствена настилка. Затова градът може да се похвали и с 3 отбора, играещи в „А“ групите на футболното, баскетболното и волейболното първенства на България.

В Монтана е разкрит филиал на Университета за национално и световно стопанство – София, където в момента се обучават студенти в магистърска степен по специалностите информатика, финанси, публична администрация и маркетинг.

Да кажем на съседите защо Йордан Радичков означава много за нас

“Добре дошли на българска земя. Земята ни е малка по територия, но сърцето ни е голямо и в него винаги има място за всеки изпратен от Бога човек”.

Йордан Радичков

Йордан Радичков е роден на 24 октомври 1929 г. в с. Калиманица, Монтанско. Творческия си път започва като журналист, за да завърши с призвание на писател от световна величина.

Радичков започва да публикува свои импресии, разкази и очерци от 1949 г. През 1959 г. издава първата си книга с разкази „Сърцето бие за хората“. През следващите години издава сборниците с разкази „Прости ръце“, „Обърнато небе“, „Планинско цвете“, „Шарена черга“. По-късно излиза сборникът му с разкази „Свирепостта“, уникален с асоциативните си отклонения. С романа-пътепис „Неосветените дворове“, с новелите „Вятърът на спокойствието“ и с разказите „Ние, врабчетата“ писателят вече е създавал своя собствена литературна традиция и налага свои правила и норми на творец от нов тип.

През 70-те години на миналия век авторът създава драматургичните си творби „Януари“, „Лазарица“ и „Опит за летен“. Тези пиеси заедно с по-ранната „Суматоха“ са играни в Австрия, Югославия, Германия, Гърция, Швейцария, Дания, Полша, Русия, Унгария, Финландия, Чехия, САЩ, Румъния и др.

През последните години от живота си писателят добавя нови щрихи в творчеството си – излизат сборниците с разкази „Хора и свраци“, „Малки жабешки истории“, „Мюре“, „Умиване лицето на Богородица“, „Автострада“. „Пупаво време“ (2000 г.) е книга с особено заглавие. В миналото в някои от диалектите думата пупа означава корем. Типично по радичковски той пренася тази дума в съвременността, за да ни накара да се надсмеем над време с оскъдни духовни ценности.

Йордан Радичков е писател, за когото не съществуват жанрови догми и стилови правила. Затова и интересът към неговото творчество е изключително голям. Два пъти е номиниран за Нобеловата награда за литература. Произведенията му са преведени на 37 езика и са издадени в 50 страни по света. Носител е на престижната международна италианска награда „Гринцане кавур“ (1984) за белетристика и на Кралския шведски орден „Полярна звезда“ (1988). През 1996 г. за книгата си „Малки жабешки истории“ е вписан в Почетния списък „Ханс Кристиан Андерсен“ на Международния съвет на детската книга. През 2000 г. Йордан Радичков е удостоен с орден „Стара планина“ I-ва степен за цялостен принос в българската култура. С неговата кончина през 2004 г. завърши една уникална литературна епоха, която започна в област Монтана и докосна огромна част от света.

Да разкажем на съседите една наша история

Ловуването е страст за местните хора от древни времена. Ловците разказват много истории за своите подвизи, но една от тях разказва защо по тези места вече няма мечки и бизони.

В древна Монтана (или тогава Монтанезиум) бил разположен легион, който предпазвал вътрешността на империята от набезите на северните племена. Но освен със защитната си функция, градът и регионът били известни с още нещо. Знаело се, че по тези земи имало големи популации от мечки и бизони. Дори се смятало, че това е резерват за тези животни. Затова по случай 900-годишнината на Рим бил предприет повсеместен лов.

Ловът в древния град Монтанезиум бил мъжко занятие, покровителствано от богинята на лова и покровителка на днешна Монтана Диана. През 147 г. управителят на Долна Мизия Клавдий Сатурнин организирайл чрез I Киликийска кохорта и I Италийски и XI Клавдиев легион голям лов на мечки и бизони.

Била устроена огромна хайка с участието на местното население траки. Били направени множество заграждения и ями, в които да падат мечките и бизоните. Всички ловци били организирани да заградят животните в радиус от близо километър и постепенно да го стесняват. Животните били подгонвани към стръмен бряг, на който били поставени сурови или намазани с масло кожи. Бизоните се хлъзгали и падали в ниското, където ги чакали другата част от ловците.

Умрелите животни послужили за храна на празненствата. Оцелелите били завързвани и поставени в клетки, а след това били препратени в Рим по Дунавската флота. Там пък били използвани за организирани циркови игри от Антоний Пий през 148 г. във връзка с 900-годишнината на Рим.

И до днес се вярва, че това е причината от тогава по тези земи да няма бизони и мечки. Местните ловци са се приучили към лов на друг вид животни. Някои ловци от региона пък носят мечи зъби или лапи като талисман.

